

ELS MOVIMENTS SOCIALS AL PAÍS VALENCIÀ

UNA ANÀLISI COMUNICATIVA

RAFAEL XAMBÓ

XAVIER GINÉS

IGNASI DUART

EMMA GÓMEZ NICOLAU

DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

FRANCESC VIADEL

UNIVERSITAT RAMON LLULL DE BARCELONA

Recepció: maig 2012; acceptació: novembre 2012

R E S U M

EN AQUEST ARTICLE ENS OCUPEM DE CARACTERITZAR ELS MOVIMENTS SOCIALS DE LES DARRERES DUES DÈCADES AL PAÍS VALENCIÀ I ANALITZEM LES ESTRATÈGIES DE COMUNICACIÓ PER MITJÀ D'UNA SELECCIÓ DE CONFLICTES. ESCOLLIM UN GRUP ACTIU EN TOT O GAIREBÉ TOT EL PERÍODE PER A CADA ÀREA PRINCIPAL DE CONFLICTE I N'ESTABLIM LA PARTICIPACIÓ EN ELS CONFLICTE I MOBILITZACIONS A NIVELL LOCAL, DE PAÍS, I GLOBAL. LLAVORS, CONSIDEREM LES RELACIONS I POSICIONS QUANT ALS ESCLATS MULTITUDINARIS QUE S'HAN ESDEVINGUT EN LA DARRERA DÈCADA: NO A LA GUERRA EL 2003, 11-14M AL 2004 I 15M EL 2011. QUANT A LA METODOLOGIA, CENTREM L'ANÀLISI EN TRES NIVELLS: 1) DOCUMENTAL 2) COMUNICACIÓ INTERNA I ALTERNATIVA: RECURSOS TIC, ANÀLISI ETNOGRÀFICA 3) POSICIONAMENT DE LA PREMSA DE REFERÈNCIA EN VALÈNCIA. D'AQUESTA MANERA PODEM ESTABLIR LA REELABORACIÓ DISCURSIVA QUE EFECTUEN ELS MEDIA I L'IMPACTE SOBRE ELS MOVIMENTS (ANÀLISI DE FEEDBACK I BIAIX). UNA NOVA PERSPECTIVA EMERGEIX LA QUAL INCORPOREN AL SEU VENTALL D'ACCIONS ELS ACTORS MÉS QUALIFICATS I QUE PODRÍEM ANOMENAR L'ESTRUCTURA DE LES OPORTUNITATS MEDIÀTIQUES.

PARAULES CLAU

ESTRUCTURA D'OPORTUNITATS MEDIÀTIQUES, MOVIMENTS SOCIALS,
ANÀLISI COMUNICATIVA, PAÍS VALENCIÀ

INTRODUCCIÓ

En el pas de la societat industrial a la societat xarxa, els moviments socials han après a prescindir dels lideratges forts i messiànics, dels deliris de

l'avantguarda redemptora. Davant les dificultats per a identificar l'adversari social, emergeixen models relacionals nous basats en l'horitzontalitat, en la importància de la decisió individual que contri-

bueix a la mobilització col·lectiva, en el treball en xarxa. És el que en podríem dir un individualisme solidari. Del carrer a la xarxa i de la xarxa novament al carrer. Ara s'hi tracta, doncs, de crear les condicions de la pròpia existència –Seattle, Porto Alegre, els Salvem, L'Avanç, Indymedia, Ja en tenim prou, els Viu, Compromís pel Territori, 13-M, 15-M, Occupy Wall Street, etcètera. Les experiències són locals i globals alhora. Qualsevol pràctica d'arreu del món s'adapta a les condicions de mobilització local, la xarxa ha esdevingut un instrument i un mitjà; un instrument d'aprenentatge, adaptació i apropiació de les experiències d'altres espais territorials i socials, i un mitjà de comunicació obert al món per tal de difondre la pròpia realitat i intercanviar informació amb activistes d'arreu.

En aquest article ens proposem recollir, organitzar i analitzar una part del material empíric que els diferents autors i autores venen produint en les seues recerques relatives als moviments socials i els mitjans de comunicació, així com l'anàlisi de les crisis sociopolítiques del 13M i el 15M. L'objectiu, doncs, és caracteritzar els moviments socials de les dues darreres dècades al País Valencià i, per mitjà d'una selecció de conflictes, produir-ne una anàlisi comunicativa.

Per a l'anàlisi, triem un grup actiu en tot o quasi tot el període per cada àrea de conflicte principal, establim la seua participació en els conflictes i mobilitzacions a nivell local, de país i global, i observem les relacions i posicions quant als esclats multitudinaris que s'han precipitat en la darrera dècada: No a la Guerra 2003, 11-14M de 2004 i 15M de 2011.

Quant a la metodologia, ens centrem en l'anàlisi a tres nivells: 1) Documental: textos fundacionals i reivindicatius dels grups seleccionats per mitjà dels quals identifiquem els elements clau que articulen el moviment. Reivindicació-afinitats amb altres moviments-connexions globals. 2) Comunicació interna i alternativa: documents, missatges i recursos TIC per a la comunicació intragrup i per a adreçar-se als simpatitzants i a l'entorn més pròxim i receptiu. Anàlisi documental i etnogràfic (entrevistes en profunditat i observació participant). 3)

Posicionament de la premsa de referència valenciana (*Levante-EMV, Las Provincias, Información i Mediterráneo*): selecció estratègica d'editorials que es treballen amb l'anàlisi crítica del discurs (ACD).

Amb aquests tres nivells podem establir la reelaboració discursiva que efectuen els mitjans i l'impacte sobre els mateixos moviments (anàlisi de feedback i biaix). No pretenem, doncs, una anàlisi descriptiva exhaustiva dels moviments socials al País Valencià durant les dues darreres dècades.

NOUS MOVIMENTS SOCIALS I ESTRUCTURA D'OPORTUNITATS MEDIÀTIQUES

L'anàlisi dels moviments socials al País Valencià fa necessària la diferenciació entre la forma com s'organitza l'acció col·lectiva i com s'expressa públicament la mobilització. L'organització dels moviments socials ha experimentat transformacions molt importants dels anys 90 ençà, sobretot per les estratègies comunicatives que han desplegat. La implicació de la base social¹ ha estat més intensa i fins i tot es pot afirmar que, en casos puntuals, la base potencial s'ha ampliat de manera notable, i que això ha produït mobilitzacions de més impacte en l'opinió pública. Actors, accions i reivindicacions es retroalimenten i es transformen dialècticament a mesura que evolucionen les oportunitats mediàtiques.

Els enfocaments teòrics basats en la Mobilització de Recursos han centrat la seua atenció en la capacitat que la conjuntura política, cultural i tecnològica té per dotar de recursos als col·lectius, i en concret als seus membres, per transformar la realitat en favor dels seus interessos (Natalucci i Pérez 2008).

Per a autors com Eisinger, McAdam (en Rodríguez Arechavaleta 2010), Tilly (1991) i Tarrow (2004) aquest enfocament és insuficient per explicar l'acció col·lectiva ja que no té en compte el context polític en què es dona la mobilització. La teoria de l'Estructura d'Oportunitats Polítiques considera el context polític com un element fonamental per a entendre el sorgiment dels moviments i els seus cicles d'expansió-contracció. D'això es desprèn que

¹ És molt útil la diferenciació que fa servir Tomás Alberich entre base potencial, base social, grup actiu i grup formal (Alberich 2007).

la mobilització col·lectiva dependrà de la capacitat d'introduir canvis a través de la pressió, de la influència o de l'accés al poder polític. A més a més, recorrerà als factors culturals per tal d'interpretar les filiacions dels participants en aquests moviments tot introduint certa perspectiva cultural al racionalisme individualista de la teoria dominant fins als esdeveniments de maig de 1968.

En el cas del País Valencià, per contra, el nou context polític dels 90, moment d'expansió dels moviments socials al País Valencià, no facilitava la mobilització. El factor clau rau, de fet, en la manca de capacitat d'influència política. Cal recórrer a les teories dels Nous Moviments Socials i de la identitat col·lectiva (Mellucci 1994) per a caracteritzar les mobilitzacions de què parlem que: (1) tenen l'origen en situacions identificades com a injustes, (2) aquestes injustícies percebudes no troben solució en canals d'acció «ordinaris» i (3) els participants dels moviments socials s'agrupen per a l'acció entorn a models alternatius i ideals col·lectius. Aquest enfocament permet encaixar la perspectiva històrica en l'anàlisi dels moviments socials, atès que entre els factors que els configuren trobem l'herència cultural d'anteriors moviments.

Les noves tecnologies afecten la forma organitzativa i els recursos amb què els moviments socials compten. Permeten l'adaptació de la resposta ciutadana al tipus de conflicte i posen de relleu la necessitat d'atendre no sols al context sociopolític, sinó al comunicatiu. Aquest, marcat pel progressiu desenvolupament de mitjans alternatius de comunicació i complementaris als mitjans de masses —telefonía mòbil, diaris electrònics, webs, *weblogs*, correu electrònic, xarxes socials, com ara Facebook o Twitter—, ha significat un important desenvolupament de la democràcia discursiva i de noves possibilitats de mobilització social. Tot i que la comunicació de masses, especialment la televisió, continua retenint un important poder de influència, l'acció dels nous Media electrònics, la comunicació 2.0 i l'acció ciutadana a través de les xarxes ofereix possibilitats de conversa i debat social inèdits fins ara i modula l'acció dels Media hegemònics tradicionals (Xambó 2010). Si des dels 70, podem afirmar que els Mass Media són coproductors de la política

(Agostini 1984), mai com ara, els moviments socials han disposat d'instruments de comunicació tan ràpids i efectius en la difusió dels seus missatges, això sí, condicionats al procés de recepció per part dels públics més enllà dels activistes. Podem constatar l'eficàcia dels nous instruments de comunicació en la pràctica totalitat de les mobilitzacions reeixides de la darrera dècada, tant a nivell global com en els espais nacionals i locals (Castells 2010). Així doncs, en les societats democràtiques, la importància de la difusió de la informació i els processos de comunicació que se'n deriven poden arribar fins i tot en moments concrets a forçar canvis en les decisions polítiques.

A més, el sistema mediàtic hegemònic, en les condicions de funcionament de competitivitat empresarial entre mitjans i lliure empresa, recerca incessant de novetats, lluita per l'audiència, tractament espectacular, cursa per ser els primers en informar o donar rellevància a determinats fets, o prendre la iniciativa per guanyar la definició de situació d'un nou fenomen, poden, i de fet ho fan, contribuir notablement a l'expansió episòdica dels conflictes socials que impulsen els moviments per mitja de les xarxes, reflectir les accions de carrer al seus mitjans convencionals —premsa, ràdio i televisió—, tot configurant una nova perspectiva que els actors més qualificats dels nous moviments han sabut incorporar al seu repertori d'accions i que podríem anomenar de l'Estructura d'Oportunitats Mediàtiques.

MOVIMENTS SOCIALS AL PAÍS VALENCIÀ

En les dècades dels 90 i els primers 2000 conflueixen al País Valencià moviments socials que provenen d'etapes anteriors i que anomenem d'ona llarga, amb altres específics d'aquestes dècades. Els *Salvem* i els *Vius* floriran arreu del territori, al temps que hom assaja noves maneres de mobilització social que esdevindran les característiques de la societat xarxa: els esclats multitudinaris. Tres tipus de moviments amb trets diferenciats pel que fa a l'organització, les reivindicacions i les pràctiques que, si més no, es transformen a mesura que sorgeixen noves oportunitats mediàtiques.

Moviments socials d'ona llarga

Els moviments socials tradicionals, nascuts en la primera modernitat, continuen desplegant la seua activitat durant aquestes dècades al País Valencià. Són els moviments que s'ocupen de la defensa dels drets laborals —moviment obrer, enquadrat en el moviment sindical—, dels drets individuals —feminisme, antiracisme, moviment de gais i lesbianes...— i dels drets col·lectius —el valencianisme polític. Amb connexions històriques, els moviments d'ona llarga es caracteritzen per conformar grups ben organitzats amb una base formal molt ideològica, una base activista molt operativa però limitada quant a personal, una base social relativament nombrosa i una base potencial molt semblant a la base social. Per un costat realitzen manifestacions i actes culturals amb finalitat demostrativa de cert poder social. De l'altre, realitzen actes amb vocació pública, tot formant xarxes socials alternatives i estils de vida propis dels simpatitzants i membres dels col·lectius. Utilitzen principalment els mitjans i recursos convencionals per aconseguir incrementar la consciència col·lectiva i tractar d'influir en les decisions del poder polític. El grau d'institucionalització és alt, tot i que divers entre uns i altres, tot sent el sindical el més institucionalitzat.

Pel que fa al valencianisme polític, al País Valencià, dels anys 60 ençà i amb una certa connexió amb el valencianisme dels anys 30 del segle XX (Fuster 1962, Cucó 1999 i 2002, Viadel 2012), s'ha desplegat un intens moviment sociocultural i polític de reivindicació identitària, en el qual, a més de la rehabilitació i normalització de la llengua pròpia, s'ha insistit amb diversa intensitat i orientació política en la recuperació dels drets col·lectius. Una gran part del teixit associatiu de caràcter cultural al llarg del país ha mantingut la reivindicació quant a l'ús públic, social i normal de la llengua, així com la recuperació del patrimoni immaterial, les tradicions i el conreu de les arts. El valencianisme cultural i polític va impregnar de manera transversal el conjunt de la societat civil i va trobar resposta en un contramoviment —el blaverisme anticatalanista— que es perllonga fins els nostres dies i és usat en l'agenda política a conveniència del principal partit de la dreta, el Partit Popular.

El moviments socials de defensa dels drets individuals, amb el moviment feminista al capdavant, treballen sobretot per la visibilització de la dimensió social de conflictes percebuts tradicionalment com a privats i individuals. Plummer (2003) proposa el concepte de ciutadania íntima per evidenciar com les transformacions en les maneres de viure —les relacions amb el *self*, la sexualitat, el gènere, les relacions afectives, el cos o les paternitats i maternitats— tenen una resposta en el camp públic i polític, sovint en forma de debat i conflicte. El major èxit d'aquests moviments —connectats globalment— rau en la impregnació dels seus discursos i debats en la resta de moviments socials i en la societat.

Moviments socials d'ona mitjana

Els moviments d'ona mitjana provenen de les contradiccions del model productiu capitalista, tot sent el moviment ecologista el més representatiu. És el que Martínez-Alier (2006) anomena «conflictes en l'extracció de materials i energia». D'ací sorgiran —a partir de 1995 quan comença l'etapa més agressiva del desenvolupisme neoliberal posat en pràctica pel govern conservador (Díaz Orueta 2010)— moviments que criticaran el consumisme, el creixement econòmic sense límit i l'arrasament del patrimoni ecològic, urbà i immaterial que amenaça els modes de vida tradicionals i els sabers populars. És el cas dels Salvem i els Viu.

El naixement el 1995 de «Salvem el Botànic» (Adell 2000; Ginés 2010; Rausell 2006, 2010; Santamarina 2008; Torres 2004) marca l'inici —i ràpida expansió— d'un nou tipus d'organització dels moviments socials a València i que s'estendrà per tot el país (Cucó 2008) i a les Illes Balears i Catalunya (Grau, Íñiguez i Subirats 2008). Els Salvem van demostrar la seua gran capacitat de mobilització el 3 de juny de 2006 quan una gran manifestació recorria els carrers de València amb gent vinguda de tot el País Valencià sota el lema 'Compromís pel Territori'. No podem oblidar, però, que la fórmula no era nova. El País Valencià és l'escenari de les primeres reivindicacions ambientalistes de l'Estat (Marqués 1989, 1997; Mateu i Domínguez 2011) als anys 70. Dues reivindicacions (en pro de la devesa del Saler i del llit del riu Túria a la ciutat de València) van

posar-se en pràctica amb fórmules ben paregudes a les que fan servir els Salvem.

Les principals característiques dels Salvem i dels Viu indiquen que els seus promotors són (1) una conjunció de grups organitzats i individus entre els quals destaquen professionals ben preparats que aporten coneixements científico-tècnics i plantejen reivindicacions i alternatives per a resoldre els problemes del territori (Xambó i Ginés 2012), (2) que els seus objectius són molt concrets i relacionats amb la defensa del patrimoni cultural i/o natural (Albert i Hernández 2011), i (3) destaquen el valor patrimonial a través d'accions comunicatives (Rausell i Martínez Tormo 2005). De fet, la cobertura mediàtica que les seues mobilitzacions generen, i que van generar ja als anys 70, és en part l'explicació dels seus èxits.

La durada d'aquests moviments socials els situa en un plànol d'ona mitjana amb puntes de reivindicació de curt termini com la manifestació a què ens hem referit i també moments àlgids de mobilització com és el cas de la recollida de signatures per a la Iniciativa Legislativa Popular de Per l'Horta (Gómez Ferri 2008).

Esclats multitudinaris

En tercer lloc, cal considerar un altra forma d'acció col·lectiva que es dona de manera puntual, amb caràcter massiu, imprevisible i de potencial transformador. És el cas de les mobilitzacions conegudes pel nom de la data en què es van produir, 13M (13 de març de 2004) o 15M (15 de maig de 2011) i també aquelles que fan referència a lemes molt unitaris i globals, com es el cas de «No a la guerra» de 2003. En alguns d'aquests casos es podria considerar que la mobilització respon a l'estructura d'oportunitats polítiques, precisament pel fet que coincideixen amb períodes electorals en els quals pretenen incidir. Tanmateix, aquesta teoria no explica l'adhesió popular que reben i que és el seu tret característic. El caràcter massiu de les protestes és directament proporcional al seu ressò mediàtic, mentre que el lideratge és més discutit i difícil de trobar. És destacable que el context d'aquestes mobilitzacions és d'una forta pressió percebuda per la població i exercida per part del poder.

Els esclats multitudinaris—tot i que considerem que una comprensió global d'aquests ens permetria entendre'ls com una expressió d'acció col·lectiva immersa en un cicle de protesta de llarga durada que té els seus antecedents en el moviment anti-globalització— es caracteritzen per la pluralitat de reivindicacions, pel seu funcionament horitzontal i en xarxa, on les tecnologies són una eina d'organització i mobilització, i per l'ús de formes de protesta disruptives i variades. La múltiple militància dels activistes és una altra de les característiques destacades. El moviments socials que impulsaren les mobilitzacions contra la guerra reunien gran part de les característiques anteriors. La darrera expressió d'aquest cicle de protestes la trobem al moviment 15M.

El 15 de maig de 2011 va tenir lloc un nou esclat multitudinari, influenciat per anteriors mobilitzacions—No a la Guerra, 13M (Sampedro 2006; Ugarte 2004)— i pels moviments socials generats a la xarxa o per la llibertat a Internet (Olivares 2011). Inspirat en les revolucions viscudes al món àrab, de composició heterogènia, es va nodrir de ciutadans compromesos amb els moviments socials i de joves indignats per un escenari de crisi permanent, els quals sense cap bandera van decidir eixir al carrer. Les protestes tenen el seu origen en les causes derivades de la crisi global i en la desafecció i distanciament envers el sistema polític. Finalitzada l'ocupació de places i carrers, el moviment 15M va desplaçar la seua activitat cap a barris i pobles, on treballa en línia i col·laboració amb el moviment veïnal, el qual es nodreix de col·lectius entre els quals destaquen, pel seu dinamisme, els que de forma genèrica hem denominat «Vius» (Xambó i Ginés 2012).

ANÀLISI DE CASOS: CONFLICTES, MOBILITZACIONS I PREMSA

Escola Valenciana i la lluita per l'ensenyament en valencià. Una causa parcialment silenciada

Escola Valenciana-Federació d'Associacions per la Llengua (FEV) s'autodefineix com una entitat cívica formada per 26 associacions comarcals i

d'Àmbit de país, nascuda entre 1984 i 1986, consolidada el 1990, el principal objectiu de la qual és la normalització lingüística en tots els àmbits d'ús del valencià, amb una especial incidència en el sistema educatiu. Aquesta organització cal incloure-la dins del moviment social del valencianisme. L'entitat reivindica també la construcció d'una escola de qualitat i en valencià sota els postulats de la renovació pedagògica.² A més, comparteix els objectius centrals del moviment valencianista: la defensa del patrimoni cultural i mediambiental, i la plena autonomia política dels valencians.

Des de maig de 2000, cada any edita la revista corporativa *Sembra*. Altrament, manté una presència molt activa en nombroses plataformes digitals, estant present en Facebook, Myspace, Twitter, Flickr, Youtube i Blip.tv. De totes les activitats públiques la més coneguda ha estat la de les Trobades iniciades el 1986.³ A més, s'han organitzat tot tipus de campanyes com les de Voluntariat pel Valencià, Cinema a l'escola, La Gira-Festival de música en valencià, Acosta't al territori o el Premi Sambori.

Malgrat la rellevància social d'Escola Valenciana (EV), una primera aproximació al tractament rebut pels mitjans escrits valencians apunta a una relativa invisibilització d'EV i, així doncs, tant de les seues reivindicacions com de l'existència d'un conflicte lingüístic al país. En línies generals, *Información* i *Mediterráneo* no atorguen rellevància informativa a EV. *Levante-EMV* li dedica una atenció informativa important tot i que sovint des d'una perspectiva de conflicte (mobilitzacions, protestes, etc.). Pel que fa a *Las Provincias*, la capçalera ha passat de mantenir unes posicions bel·ligerants contra qualsevol iniciativa provinent del moviment valencianista, a practicar una política informativa més neutral combinada amb el desplaçament de les informacions del «valencià» —i, per tant, també relatives a EV— a seccions marginals (comarques). Així mateix, el

seu suport editorial a les polítiques lingüístiques del Consell és condicionat. Les reivindicacions del valencianisme provinents de l'àmbit educatiu són ignorades.

El 31 de maig de 2011 el conseller Alejandro Font de Mora anuncià sobtadament la promulgació d'un decret de plurilingüisme, no consensuat, que equiparava en percentatges iguals l'ensenyament en valencià, castellà i anglès. A la pràctica, la seua aplicació representava la desaparició de les línies en valencià. L'anunci suposà un dels cops més durs a la normalització lingüística en l'àmbit de l'educació des de la promulgació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià el 1983.

Analitzat el període que va del 31 de maig al 31 de juny es constata que *Mediterráneo*, *Información* i *Levante-EMV* no van editorialitzar sobre la qüestió,⁴ fins i tot en el cas d'aquest darrer diari que si va fer un ampli seguiment informatiu de la polèmica, especialment de les mobilitzacions impulsades per EV. *Las Provincias*, en canvi, dedicà un editorial i una peça menor del mateix gènere —«Sucedáneo de trilingüismo. El nuevo modelo está falto de concreción y no impulsa la enseñanza en inglés» (31/05), «Apuesta por el trilingüismo» (23/06). En el primer editorial, criticava la manca de concreció per part de la Generalitat al deixar que cada escola decidís quin percentatge dedicaria a l'ensenyament en anglès. D'altra banda, qualificava el model català de conflictiu amb «importantes escuelas sociales» alhora que defensava la política de línia d'ensenyament únic amb la mateixa proporció d'anglès, castellà i llengua oficial autonòmica, aplicada pels governs gallec i basc. L'editorial posava en relleu que es tractava de dos governs amb diferents colors polítics, PP i PSOE respectivament. Per al diari, que amb anterioritat havia publicat una enquesta pròpia sobre les preferències dels valencians pel model trilingüe sense

² Trobareu informació sobre el moviment de renovació pedagògica a l'enllaç <<http://www.fmppv.org/>>. Així mateix, en *L'escola que volem*, Albert Sansano, Tàndem, València, 2003.

³ Per a un estudi complet: Victor Labrado (2010): *Escola Valenciana-25 anys de Trobades*. Algemesí, Andana.

⁴ Durant aquest període *Levante-EMV* va dedicar dues editorials a l'educació: «Educación y empleo» (3/5/11) i «Sin educación no hay bienestar» (14/6/11).

línies en valencià,⁵ s'havia perdut l'oportunitat d'un sistema més «racional, eficaz, igualitario y económico». En cap moment no es referia a les posicions d'EV.

En la segona de les peces, coincidint amb l'entrada d'un nou conseller d'Educació, José Císcar, es reconeixia la necessitat de consensuar el model alhora que es recalava que aquest no es feia contra el valencià.

Lambda: la lluita política LGTB

El moviment de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (LGTB) ha incrementat la seua visibilitat en les darreres dues dècades i ha aconseguit algunes de les seues principals demandes, com ara el matrimoni igualitari per a persones del mateix sexe o la llei d'identitat de gènere. Dues lleis aprovades pel govern socialista⁶ (Platero 2009; Osborne 2007) que provocaren una reacció conservadora. Veurem aquest conflicte en el País Valencià a través del Col·lectiu Lambda i la premsa escrita generalista.

Els moviments LGTB—que emergeixen a l'Estat espanyol en el marc de la lluita antifranquista i, després, per la despenalització de l'homosexualitat—enceten la dècada dels 90 amb el primer èxit: la derogació del delictes d'escàndol públic el 1988. En 1995 s'aprovà un nou Codi Penal que protegeix l'orientació sexual i considera l'homofòbia agreujant de delictes. La demanda d'una llei d'unions de fet primer, i del matrimoni igualitari després, ha estat la principal línia d'acció en les dues darreres dècades.

Els moviments LGTB tenen tres tipus d'impacte: polític, de mobilització i cultural (Bernstein 2003). La mobilització del col·lectiu i la recerca d'espais propis és un objectiu clar així com la transformació de les normes socials i les creences. Les lluites més polítiques, però, no estan absents d'un debat que entronca la crítica feminista del subjecte universal, posseïdor de drets, en amagar realitats i experiències

es i anul·lar les subjectivitats (Trujillo 2009; Casado 1999). La lluita política genera dissidències en considerar que la normativització, sota el paraigua de la igualtat legal, obliga a la fusió en la societat heterosexual i patriarcal existent.

El col·lectiu Lambda, nascut el 1986 en la ciutat de València, té un perfil clar de lluita política. Matrimoni igualitari, drets de les persones transsexuals, defensa de drets de les treballadores i treballadors del sexe que s'hi dediquen des de la llibertat són les principals reivindicacions polítiques a les que cal sumar les culturals—centrades en l'educació i atenció a la diversitat sexual i familiar en el sistema educatiu, els plans per al VIH-Sida, la visibilització, etcètera. També la mobilització dels seus socis—uns 300—en les assemblees, congressos i reunions internes, i l'organització d'esdeveniments oberts—com ara el dia de l'Orgull LGTB a València, actes i xerrades. Sense oblidar els serveis que ofereixen com ara la prova ràpida de l'VIH, assessorament jurídic, psicològic, sexològic o la biblioteca i arxiu.

La comunicació interna del col·lectiu es desenvolupa mitjançant la llista de correu gestionat des de la coordinació general, tot i que les persones més actives, una cinquantena, tenen una comunicació directa en els grups de treball i en els serveis i projectes que desenvolupen. El seu model organitzatiu inclou la coordinació, la Comissió Permanent i l'Executiva, a més de la gerència i l'oficina tècnica.⁷ La comunicació interna està travessada per les activitats formatives.

Pel que fa a la comunicació externa, el web de Lambda és el principal canal, amb informació detallada de cada grup de treball. El web, amb més de 3.000 visites al mes en 2011, emmagatzema tot tipus de documentació de cada àrea i arxiva també les notes de premsa. Un llistat de correu electrònic amb més d'un miler d'adreces s'usa per a informar de les principals activitats. Un perfil públic en Facebook amb quasi 3.000 seguidors i un compte

⁵ «El 68% de los valencianos apuesta por una enseñanza en castellano, valenciano e inglés» (6/05/11), «Padres y patronales apoyan la enseñanza en castellano, valenciano e inglés» (7/5/11).

⁶ Ley 13/2005, de 1 de julio, por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio i Ley 3/2007, de 15 de marzo, reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas.

⁷ Sobre l'organització de Lambda en <<http://www.lambdavalencia.org/documentos/13/67/Ponencia9CongresAprovada.pdf>>.

en Twitter amb un miler de seguidors completen les eines 2.0.

Lambda té presència en la Federación Estatal de Lesbianas, Gays, Transexuales y Bisexuales i es relaciona amb col·lectius LGTB d'arreu del País Valencià, associacions anti-SIDA, antifeixistes, feministes, i també plataformes d'estudiants, sindicats i partits polítics. Presència en l'àmbit associatiu que es trasllada als mitjans de comunicació gràcies a la tasca del gabinet de premsa.

Tot seguit es presenten els principals resultats de l'anàlisi de les editorials de *Levante-EMV*, *Las Provincias* i *Mediterráneo*. El període d'anàlisi (15/04/05-15/07/05) compren l'aprovació de la llei per part del Congrés dels Diputats (21 d'abril), el veto del Senat a proposta del Partit Popular i Unió Democràtica de Catalunya, i l'aprovació definitiva el 30 de juny. El 18 de juny el Foro Español de la Familia convocà la manifestació «la familia sí importa» amb el suport de l'Església catòlica i el PP. L'oposició derivà en contramoviment, evidenciant la força de Foro, situant-se com a «grup de pressió que deixà de banda la discreció amb què aquest tipus de grup actua» (Etxazarra 2007).

Levante-EMV—«Hacia la normalización de los enlaces homosexuales» (14/05) i «La iglesia secundaria su modelo familiar» (18/06)—és favorable a la reforma legal. El primer editorial se centra en la importància ritual del matrimoni i els reptes per a l'empresariat de bodes. Destaca que el «verdadero acto de justicia para con los homosexuales de este país» tindrà lloc no sols amb la no discriminació de les lleis, sinó amb la no discriminació en els costums. El segon, més posicionat, contextualitza la mobilització de l'Església i la vincula directament amb els interessos de l'oposició en contra de «la ética mayoritaria».

Las Provincias—«Equiparación civil» (28/04), «Frente a la reforma civil» (19/06) i «Reformas sin consenso» (01/07)—es posiciona en contra de l'actuació del govern que titlla d'ideològica però crida a acatar la reforma per part de jutges, alcaldes i regidors en el que anomena «nuevo marco de tolerancia creciente que ha permitido a los españoles reconocerse en la diversidad y la diferencia». Redunda en la prevalença de la voluntat sobirana

del Parlament, mentre lloa el fet que «los organizadores de la manifestación han sido cuidadosos para no convertirla en una agresión a la minoría homosexual» i situa l'inici del conflicte en la reforma promoguda pel Govern que, si bé reconeix la seua legitimitat, critica que «debía ser consciente de que, al tratarse de un asunto sensible para un sector social muy relevante, la respuesta sería notable». Crítica que repeteix per haver introduït «cambios radicales» (matrimoni, divorci i llei contra la violència de gènere). Tot i això, demana que el PP no s'obstine en una postura a la qual molts dels seus diputats no donen suport en privat.

Mediterráneo mostra una línia editorial molt clara—«Manifestación de obispos» (17/06), «Procesión contra los gays» (19/06), «La decencia de la libertad» (01/07), «Gran fiesta gay» (03/07)—en favor de la reforma i en contra de l'actuació de l'Església catòlica a qui acusa d'haver-se sumat a l'estratègia de crispació del PP. Considera la manifestació «una demostración de fuerza contra la decisión del Parlamento [...] una protesta para exigir que perviva una discriminación». I celebra la vàlua històrica de l'aprovació de la reforma i elabora un discurs centrat en la conquesta social, la decència i els valors. Situa el col·lectiu LGTB com a actor polític enfrontat als «sectores sociales rancios» i la «eterna España intolerante».

Mediterráneo identifica el conflicte entre moviment LGTB i Foro-Església-PP mentre que *Levante-EMV*, i sobretot *Las Provincias*, identifica un conflicte entre partits polítics que comporta crispació i malestar, tot i que cada mitjà li atribueix la causa del malestar a un partit. *Mediterráneo*, doncs, visibletza el col·lectiu LGTB. *Levante-EMV* es posiciona a favor de la reforma sobretot perquè es posiciona en contra del contramoviment. Les atencions al col·lectiu LGTB són escasses: li dedica més espai a l'empresariat de bodes. *Las Provincias* manté un discurs ambivalent en els editorials—que critica el govern però li atorga legitimitat parlamentària i social; lloa les protestes eclesiàstiques tot i que reprova que intenten passar per damunt de la legalitat—mentre dóna entrada a professors de teologia i bisbes a les pàgines d'opinió per postular «serias objeciones al matrimonio homosexual» (29/04).

*Xúquer Viu: l'ecologisme identitari*⁸

La Plataforma Xúquer Viu es va constituir a Alzira el 2003, per un ventall d'organitzacions⁹ polítiques, sindicals, ecologistes i ciutadanes amb els objectius de demanar la revisió del Pla Hidrològic del Xúquer, que s'assigne un cabal mínim ambiental per al curs baix del riu, i demanar la paralització cauteladora de les obres del transvasament Xúquer-Vinalopó. El 2004 es va constituir com a associació. Compta amb 250 socis entre persones físiques i col·lectius, sobretot de les comarques de la Ribera. 22 ajuntaments han donat suport a les seves reivindicacions.

Xúquer Viu és un moviment social l'activitat reivindicativa del qual es materialitza en reunions i jornades, l'organització d'activitats divulgatives i reivindicatives, la realització d'estudis, així com activitats d'educació ambiental. Té un arrelada identitat i una baixa especificació de rols. Ha creat una xarxa de relacions amb grups locals i comarcals (com Unió de Llauradors de la Ribera), d'àmbit valencià (com Escola Valenciana o Ecologistes en Acció) i estatals (com Fundación Nueva Cultura del Agua). Per últim, té com a finalitats recuperar els ecosistemes fluvials vinculats al Xúquer i promoure una «nova cultura de l'aigua» (Prats 2003).

Forma part del moviment ecologista entès aquest com una xarxa d'organitzacions no governamentals, que tenen com a finalitat aturar la sobreexplotació dels espais naturals i intenten influir en les polítiques públiques. D'acord amb la tipologia de Castells (2000), descrivim Xúquer Viu com un híbrid entre el «moviment contractual» i el moviment en «defensa de l'espai propi». Lluny de ser un NIMBY (*Not in my back yard*), planteja propostes concretes i ofereix alternatives per a resoldre els problemes, tot discutint el model de societat implícit en les actuacions que rebutja.

Quant a la comunicació externa compten amb diversos canals. Tenen un web on expliquen el motiu de la seva existència i les seues activitats, i compta amb un apartat de documentació: legislació sobre el transvasament Xúquer-Vinalopó, comunicats, informes, al·legacions i manifestos. Tenen un bloc —amb quasi 20.000 visites— on publiquen, des de 2009, notícies i activitats, amb la possibilitat d'inserir comentaris. També es pot seguir el moviment a través de xarxes socials: Facebook—5.064 amics— i Twitter —980 seguidors— ambdós amb caràcter obert, prova del seu tarannà participatiu.

Pel que fa a la comunicació interna, es gestiona mitjançant una Coordinadora —12 persones que es reuneixen mensualment— i que envien informació sobre les activitats i situació del riu a una llista de més de mil correus electrònics. Fan una Assemblea anual de socis, la Festa pel Xúquer, el Mulla't pel Xúquer i un Concurs de Fotografia que porta associada una exposició itinerant.

Xúquer Viu, encapçala el moviment d'oposició al transvasament Xúquer-Vinalopó¹⁰ a les comarques banyades pel curs baix del Xúquer, on la concepció de la «nova cultura de l'aigua» compta amb el suport dels regants tradicionals que hi veuen amenaçats els subministraments d'aigua. Els arguments dels experts en favor d'una gestió sostenible del riu han servit per legitimar i actualitzar els arguments dels usuaris tradicionals (Martínez, Lerma i García 2008). També en sentit contrari s'ha produït un contramoviment generat per simpatitzants del transvasament amb el suport del Govern autonòmic.

El conflicte escollit està dintre de la controvèrsia provocada pel transvasament i els canvis realitzats pel Ministeri de Medi Ambient a 2005 en situar el punt de presa d'aigües a l'Assut de la Marquesa¹¹ i circumscriure l'ús dels cabals transvasats a usos

⁸ Per a l'anàlisi d'aquest apartat hem comptat amb la col·laboració de la investigadora Marina Requena.

⁹ Les organitzacions que conformen Xúquer Viu poden trobar-se a : <www.xuquerviu.cat>.

¹⁰ Encara que inclòs al Pla Hidrològic de Conca del Xúquer aprovat en 1998 i al Pla Hidrològic Nacional de 2001; els articles referents a les reserves d'aigua i la seua assignació varen ser derogats per la Sentència del Tribunal Suprem de Justícia de 20 d'octubre de 2004. Altres documents de caire normatiu són la Directiva Marc de l'Aigua de 2000 i la seua transposició a 2003, la modificació de la Llei del Pla Hidrològic Nacional de 2005, etc.

¹¹ Inicialment, la presa d'aigües estava situada a Cortés de Pallàs, a més de 100 km de la desembocadura. La presa a l'Assut de la Marquesa es situa aigües avall de l'última captació d'aigües per a usos agraris, a 4 km de la desembocadura.

ambientals i agrícoles.¹² Aquesta infraestructura comptava amb cofinançament europeu, des de 2003 i ampliat a 2006, subjecte a condicions. La decisió de modificació del transvasament va ser contestada pels futurs usuaris i la Generalitat Valenciana que demanaven que l'aigua fos també per a usos urbans i es mantinguera el punt de presa d'aigües inicial, amb l'interès de reduir el preu de l'aigua per a usos agrícoles i possibilitar la requalificació de terrenys rústics a urbanitzables.

El conflicte esclatà el juny de 2009 quan la Confederació Hidrogràfica del Xúquer (CHX) entregà un informe a la Comissió Europea en què es considerava que s'enviaria aigua del Xúquer per «cobrir creixements de la demanda urbana del Vinalopó» i s'anunciava la construcció d'una potabilitzadora. L'informe també preveia que al Vinalopó arribaria aigua dessalada i que es reduiria el cabal a transvasar. Dies després el secretari d'Estat de Medi Rural es desdedia sobre la reducció de cabal. A setembre de 2009, Xúquer Viu, emprengué la campanya «Defensem el Xúquer, defensem el nostre futur»¹³ amb el propòsit de demanar el compliment de les finalitats declarades del transvasament. Malgrat que el 10 de febrer de 2010, l'Audiència Nacional publicà una sentència (de 10/12/2009) que deixava clar que l'aigua del Xúquer no té perquè destinar-se per a ús de «boca», el conflicte continua obert: la potabilitzadora no va ser inclosa als pressupostos generals de l'Estat i el govern autonòmic, junt amb els simpatitzants del transvasament, continuen l'ofensiva.

La difusió a la premsa ha estat analitzada a través dels editorials (*Las Provincias*, *Levante-EMV*, *Información* i *La Verdad*) que parlaven del conflicte des de juny de 2009, quan la CHX lliurà l'informe a la UE, fins a desembre de 2010, després de no incloure la potabilitzadora als pressupostos.

Las Provincias —«Menos agua» (7/7/09), el «Júcar-Vinalopó» (15/8/09) i «La guerra se reactiva» (11/10/10)— es posiciona en favor del trans-

vasament i del seu ús per a consum humà, tot legitimant el Govern valencià. Critica al Govern central i no menciona les posicions de la conca cedent, i quan menciona els «regantes» es refereix als del sud. Del tractament que fa de Xúquer Viu a les notícies, explica la seua posició però només en l'edició comarcal; a nivell autonòmic la percepció del moviment és que «estem pràcticament vetats» (Ginés 2011).

Levante-EMV —«Cambio en el Júcar-Vinalopó» (29/7/09), «El agua y sus negocios» (3/8/09), «Vía Libre para el Júcar-Vinalopó» (6/2/10) i «Un trasvase solidario» (8/5/10)— es mostra contrari a l'ús del transvasament per a abastiment humà i insinua que pot ser per fer negoci embotellant aigua per a Danone i seguir sobreexplotant els aqüífers. Es mostra en favor del transvasament —l'etiqueta de «solidario» sempre que «respete los caudales ambientales» i no siga una «componenda» per als regants de La Ribera. És el periòdic valencià que més ressò es fa de les posicions defensades per Xúquer Viu tant a les notícies com en la secció d'opinió (Ginés 2011)

Información, sense editorials, tracta la controvèrsia a l'article d'opinió —signat per F.J. Benito, periodista del mitjà— «Cuando la Comunidad se acaba en Cullera» (12/7/09). S'explica que el transvasament ha sigut «una tomadura de pelo» i que la Ministra de Medi Ambient, a 2005, fou assessorada per «talibanes antitransvasistas». Es posiciona en favor d'un transvasament que no excloga els usos per a consum humà. A les peces informatives cita a Xúquer Viu com «asociación antitransvasista» que «no están dispuestos a que el caudal que llegue del Júcar sirva para beber».

La Verdad no té editorials sobre el conflicte però presenta un article d'opinió que en fa al·lusió i que està redactat per un periodista de la casa —R. Gómez— «García Antón» (14/8/09). Destaquem el següent: «se conoce al ex consejero como [...] el

¹² Els objectius del transvasament són els que es declararen per a demanar el cofinançament europeu: la substitució d'extraccions amb destinació agrícola per recuperar els aqüífers del Vinalopó.

¹³ Recolliren unes 10.000 signatures que presentaren a la Comissió Europea acompanyant un escrit de denúncia del incompliment de les condicions imposades pel cofinançament europeu al projecte així com la modificació dels seus objectius. Es feren xerrades de sensibilització, concentracions davant la Delegació del Govern, una manifestació de més de 15.000 persones el 29/5/2010 a Sueca...

luchador por los trasvases, frente a los aguafiestas que [...] desvirtuaron el Júcar-Vinalopó». Es deixen clares les línies del discurs maniqueu. Relacionat amb el moviment només hi apareix una notícia.

Per concloure, assenyalem que *Información* tracta de manera pejorativa a les parts interessades de la conca cedent, així com al Govern central—per canviar el punt de presa d'aigües del transvasament, per plantejar l'ús d'aigua procedent de desal·lació per als usos urbans com a complement al transvasament i reduir els cabals a transvasar. Per altra banda, estan d'acord amb la postura del Govern autonòmic que reivindica que els cabals transvasats s'apliquen a tots els usos i es torne a la presa d'aigües inicial. *Las Provincias* i *La Verdad* es posicionen d'igual manera cap ambdós Governos, però ignoren als implicats en la conca cedent. *Levante-EMV* es mostra contrari als dos Governos i dona suport a aquells menyspreats pels altres mitjans, qüestionant el canvi d'usos del transvasament i defensant el canvi de presa d'aigües. Tanmateix cap dels periòdics estudiats es posiciona contra el transvasament.

No a la guerra: la protesta global

Els anys de benestar viscuts a les societats occidentals han significat un avanç en la consciència ciutadana sobre la pau. El pacifisme va ser el marc de referència de les protestes contra la guerra. Entenem aquest com una forma d'organització de la societat civil, en qualsevol moment històric, espai i societat, amb la finalitat d'aconseguir un món més pacífic, just i solidari (López 2004). El retard històric en les lluites socials que va suposar la dictadura franquista va ser motiu perquè les reivindicacions promogudes des del pacifisme al nostre país no es manifestaren d'una forma organitzada fins els anys vuitanta del segle XX. La campanya contra el referèndum per l'ingrés en l'OTAN, impulsada per l'esquerra social i una part de la institucional; el Moviment d'Objecció de Consciència (MOC), amb la campanya per la supressió del servei militar obligatori; i les mobilitzacions contra la guerra d'Iraq, són tres moments clau d'expressió del pacifisme.

Els canvis introduïts pel PP en el període 2000-04 en la política exterior de l'Estat, pactats als anys

80 (Aldecoa 1994), van ser decisius pel naixement de les oportunitats polítiques que donaren lloc al moviment contra la Guerra. L'atemptat de l'11 de setembre de 2001 va capgirar les relacions internacionals. Va obrir-se una esclatxa entre EUA i Europa alhora d'afrontar el nou escenari internacional. Les diferències s'aguditzaren amb el conflicte amb l'Iraq. El Govern espanyol va donar suport al Govern Bush en la seua escalada bel·licista distanciant-se dels aliats europeus. En la política interna, el malestar ciutadà augmentava amb afers com el del Prestige, l'accident del Yak 42, el Decretazo o l'aventura neocolonial de Perejil.

Durant el 2002, a mesura que augmentava el bel·licisme creixia l'oposició mundial contra la guerra i tenien lloc nombroses accions de denúncia. Les protestes inicials del moviment altermundista, moviment de moviments (Sampedro 2005), s'estendrien a tot tipus d'organitzacions i mourien les conviccions d'amplis sectors ciutadans. Les manifestacions del 15 de Febrer de 2003, proposades anteriorment pels moviments socials que es van trobar als Fòrums Socials de Florència (2002) i de Porto Allegre (2003), van ser el punt àlgid del període de protesta. Convocada com a «dia d'acció global», va ser una jornada de denúncia política, fent bo l'anàlisi que considera la política com una dimensió essencial de la globalització (Hernández 2005). A les principals ciutats del País Valencià, van haver manifestacions. La més nombrosa va tenir lloc a València, on més de mig milió de persones col·lapsaren el recorregut. Alguns autors la consideraren la notícia més rellevant dels darrers anys. La diferència amb altres mobilitzacions rau en què el protagonisme mobilitzador no era institucional sinó que venia de la societat civil, tot anunciant un agreujament de la crisi de representativitat del model institucional de partits (Xambó 2007); reflexió premonitòria del que estava per venir amb la desobediència civil del 13M i més tard amb el moviment 15M.

Pel que fa a la comunicació interna, la Plataforma Valenciana contra la Guerra, constituïda en Setembre de 2002, era el vehicle de coordinació de la informació interna i externa. L'any 2003 l'ús de xarxes socials era incipient. El portaveu declarava

que en 2004: «remetre una quantitat important de correus era una tasca àrdua, no teníem un sistema per enviaments nombrosos i ràpids, aleshores se'n va acudir utilitzar l'sms» (Duart 2010). feren ús d'un nou mitjà per obtenir informació, enviar missatges, crear i organitzar (Rheingold 2004). Aquests procediments van conviure amb les formes convencionals de comunicació interna.

En relació a la comunicació externa, es combinaren mitjans convencionals (manifestacions, concentracions) amb altres menys coneguts (casolades, xiulades, concentracions silencioses). Hi destaquen les pancartes d'elaboració casolana que es penjaren a balcons i finestres en un desconegut, per massiu i imaginatiu, fenomen de difusió de la protesta. El procediment de comunicació més estès va ser el manifest. Per la seua importància dos són els més destacats: ATUREM LA GUERRA!, llegit al final de la manifestació del 15F, i el llançat

el 22 de març, ja començada la guerra. El primer, síntesi dels arguments de la campanya contra la guerra, denuncia aquesta com una coartada per la venjança i l'expansió imperialista que pretén apuntalar interessos armamentístics i estratègics dels EUA amb l'ajuda de dues comparses europees. Considera que l'atac a l'Iraq és un atac a la democràcia universal i opta per la resolució pacífica del conflicte. Pel que fa al segon, constata que no s'ha escoltat als ciutadans del món i que ha triomfat l'opció de sang per petroli. Demana continuar la mobilització contra una guerra il·legal duta endavant contra l'opinió del poble.

Per analitzar la difusió de les mobilitzacions a la premsa hem triat el període més àlgid de les protestes (1/02/2003 a 31/03/2003) amb dos moments destacats: la manifestació global del 15 de febrer i el començament de la guerra el 20 de març. El quadre següent recull el nombre de peces analitzades per diari:

PUBLICACIÓ	EDITORIALS SOBRE EL CONFLICTE	EDITORIALS SOBRE LES MOBILITZACIONS
<i>Levante-EMV</i>	18	6
<i>Las Provincias</i>	21	6
<i>Mediterráneo</i>	33	7
<i>Información</i>	13*	2*
TOTAL	85	21

Font: Elaboració pròpia.

*No són editorials, són articles del director i subdirector.

Levante-EMV publica sis editorials sobre les mobilitzacions: «Los ciudadanos marchan contra la guerra» (15/02), «Clamor mundial por la paz» (16/02), «No a la guerra bajo la lluvia y contra el fuego» (16/03), «La opinión pública vuelve a mobilizarse» (23/03), «De la movilización ciudadana a la algarada» (28/03), «Guerra y movilizaciones» (31/03). Una idea força travessa les editorials: la relació poder polític i opinió pública. La primera peça, demana al Govern que escolte l'opinió pública i dialogue. A mesura que augmenten l'espiral bel·licista i les protestes considera que el Govern s'equivoca, no entén als ciutadans. Iniciada la guerra conclou que el divorci entre opinió pública i govern és definitiu i perillós pel sistema democrà-

tic. Fonamenta l'èxit de les mobilitzacions en el seu caràcter pacifista mentre que alinea el Govern amb aquells que han prioritzat els interessos econòmics i armamentistes sobre les persones. Destaca la globalitat i heterogeneïtat de les manifestacions del 15 febrer i el 15 de març, de la mateixa forma que critica els intents del PP de desprestigiar la protesta i construir un discurs victimista per desacreditar-les.

Las Provincias dedica sis editorials: «Guerra y opinión pública» (03/02), «Marea pacifista» (16/02), «Los ecos de las manifestaciones» (18/02), «Tambores de guerra» (25/02), «Contra la guerra» (16/03) i «La invasión de Irak y sus consecuencias» (21/03). El seu punt de partida és la legitimitat del govern per prendre decisions. Aprofitarà crítica-

ment els fets de la cerimònia dels premis Goya per plantejar si el governants deuran de «someter-se» a l'opinió dels ciutadans o han d'actuar d'acord amb les seues conviccions. De manera reduccionista, considera que la difícil situació no es pot resumir amb un eslògan i demana respecte cap a les decisions del govern. Considera que les manifestacions del 15 de febrer són un missatge al govern perquè use la diplomàcia. En una cabriola difícil, desqualifica el pacifisme però manté que els ciutadans tenen passió per la pau. Malgrat això, justifica la guerra com una opció extrema. Combina legitimitat del govern amb el clamor dels ciutadans; no pot ignorar el pronunciament dels ciutadans. Fa una involució i afirma que el govern no reflexiona. En l'anàlisi de les manifestacions del 16 de febrer es constata que la «segunda superpotència tras EUA», l'opinió pública, no entén les raons del conflicte militar, per concloure que els impulsors de la guerra deuen d'escoltar la multitud. La darrera peça es una contradicció respecte al plantejament inicial al afirmar que el govern s'equivoca i que no hi ha suficient legitimitat per mantenir l'atac.

El diari *Mediterráneo* de Castelló dedica 7 editorials: «Cine y Paz» (03/02), «...y Aznar tampoco» (06/02), «Nace la globalización pacifista» (15/02), «¿Dejarán que nos apuntemos la victoria?» (16/02), «Manifestación con boicot» (17/02), «Espanto Mundial» (21/03), «España por la paz» (23/03). Es posiciona de forma crítica respecte al Govern i defensa les mobilitzacions ciutadanes. La primera mostra la trobem amb la defensa del NO a la Guerra realitzada al Premis Goya. Considera que, tot i el rebuig majoritari dels ciutadans a la intervenció militar, el Govern insisteix en fets no provats per justificar la seua posició i evidencia la divisió ciutadans/govern. Per a aquest diari, el 15 de febrer és la data de naixement de la «globalización pacifista», els ciutadans del planeta no estan d'acord amb els mandataris bel·licistes. El bel·licisme es combat amb la paraula i la protesta, defensa la informació com un nou poder dels ciutadans. Entén la mobilització com la victòria de les persones sobre els interessos i deixa clar que si comencen la guerra s'enfrontaran amb la majoria del planeta. Denuncia l'actitud de boicot mantin-

guda pels dirigents del PP el dia de la manifestació. Es posiciona pel multilateralisme al entendre que les protestes globals són la mostra del rebuig a la concepció unilateralista practicada per Bush.

Al diari *Información*, tot i que no es tracta d'editorials, trobem articles rellevants: «Desde el no a la guerra» (16/02) i «El sonido de las descargas» (21/03). Manté una posició crítica amb el Govern i entén les mobilitzacions com un rebuig a la política dels darrers anys. Considera que el Govern vol fer còmplice a la societat de la intervenció i que aquesta amb el NO a La Guerra dona un colp de porta que va més enllà de les protestes, són un revulsiu per una societat que ha estat massa temps callant i que ha deixat clar que no es pot governar sense els ciutadans ni contra ells. Considera que el govern ha mesurat mal les seues decisions, el sentiment de ràbia, indignació i enuig s'ha estes profundament. El govern demostra que no coneix la societat que dirigeix i que no comptava amb aquesta reacció d'un país que considerava acomodada.

CONCLUSIONS

Cal distingir els canvis que es refereixen als moviments socials dels que tracten sobre el paper dels Media i la seua relació amb el moviments, així com el darrers esdeveniments de caire disruptiu.

Pel que fa als moviments socials, destaca la creixent horitzontalitat entre els seus membres i la base social. D'aquesta manera, la frontera entre la comunicació interna i externa es fa més difícilment distingible. Aquesta horitzontalitat comunicativa — ús intensiu de les TIC— ha permès ampliar la base social que s'identifica amb reivindicacions concretes, alhora que ha facilitat la diversitat de procedències dels participants (militàncies múltiples) i, per tant, la pluralitat social en la seua composició. En els moviments socials actuals destaca, respecte dels anteriors, la rellevància qualitativa i quantitativa de les aportacions de tècnics i experts que donen legitimitat i suport a l'argumentari reivindicatiu.

Les característiques esmentades són pròpies dels moviments d'ona mitjana i marquen la diferència respecte a velles formes d'organització i comunicació en les quals predominava la verticalitat orgànica, i la comunicació interna era ben diferent

a la que s'adreçava a la base social. Es tracta dels moviments d'ona llarga que es troben en un procés d'adaptació als nous temps sociopolítics i mediàtics.

Quant als Media convencionals cal senyalar que els mitjans comercials adapten el seu discurs als lectors responen a criteris estratègics de mercat. Així, les posicions ideològiques de partida amb què tracten els conflictes es veuen condicionades per l'acció col·lectiva i el ressò en l'opinió pública.

Amb l'anàlisi de les editorials, hem pogut constatar diferents posicionaments per part dels periòdics valencians atenen l'especificitat reivindicativa dels moviments socials: 1) ambigüitat discursiva, 2) oposició als plantejaments, i 3) adaptació segons els curs dels esdeveniments. En algun cas els mitjà s'identifica amb les reivindicacions del moviment. El procés adaptatiu s'hi produeix en relació directa al creixent suport social de les reivindicacions dels moviments. Aquestes estratègies es palesen en les editorials per mitjà de la a) invisibilització dels moviments —no hi apareixen—, b) per la manipulació —discursos falsos en quant a les reivindicacions—, o c) per l'apropiació de les propostes dels moviments sense citar-ne la procedència. Tanmateix, resulta curiós constatar com els periòdics recorren sovint al coneixement experts dels tècnics que pertanyen als moviments o consulten els seus webs. Cal insistir que en la major part dels casos no citen les fonts.

La progressiva emancipació dels moviments socials de la dependència dels media convencionals s'expressa a través de nous canals informatius en xarxa, que reforcen l'horitzontalitat comunicativa i permeten guanyar rellevància social arribant fins i tot, en alguns casos, a condicionar o influir en els continguts dels media convencionals. Aquesta nova estructura d'oportunitats mediàtiques genera: (1) autonomia informativa capaç de superar el silenci dels mitjans convencionals, (2) capacitat de transmetre el coneixement expert que els mitjans convencionals tenen dificultats d'obtenir, (3) organització horitzontal sense diferències intra-extra grup, i (4) increment de la capacitat d'influència sobre la base potencial de població.

Finalment, totes aquestes característiques han confluït en els esclats disruptius a què hem al·ludit,

tots constatant com l'acció dels mitjans convencionals va tenir en l'inici dels esclats un efecte de reforç dels continguts vehiculats a través de les xarxes. També jugaren després un paper manipulador ben clar en el cas del 15M. En qualsevol cas, podem afirmar que els moviments socials han guanyat en autonomia comunicativa respecte al sistema dels media convencionals.

BIBLIOGRAFIA

- ADELL, R. (2000): «Movimientos sociales en los años noventa: volumen, actores y temas de la movilización», en E. Grau i P. Ibarra (eds.), *Una mirada sobre la red. Anuario de movimientos sociales*. Barcelona, Icaria; pp.27-54.
- AGOSTINI, A. (1984): «La tematizzazione. Selezione e memoria dell'informazione giornalistica», *Problemi dell'informazione*, IX(4):531-560.
- ALDECOA, F. (1994): «La transición y la redefinición de la política exterior española», en R. Calduch (coord.), *La Política exterior española en el S.XX*. Madrid, Editorial Ciencias Sociales.
- ALBERICH, T. (2007): «Asociaciones y Movimientos Sociales en España: Cuatro Décadas de Cambios», *Revista de estudios de juventud*, 76:71-89.
- ALBERT, M. I HERNÁNDEZ, G.M. (2011): «La identidad en lucha. Iniciativas civiles culturales ante el conflicto identitario valenciano», *Papeles del CEIC* 66.
- BERNSTEIN, M. (2003): «Nothing ventured, nothing gained? Conceptualizing social movement 'success' in the lesbian and gay movement», en *Sociological Perspectives*, 43(3):353-379.
- CALLE, A. (2005): *Nuevos Movimientos Globales: hacia la radicalidad democrática*. Madrid, Popular.
- CASADO, E. (1999): «A vueltas con el sujeto del feminismo», en *Política y Sociedad*, 30:73-91.
- CASTELLS, M. (2010): *Comunicació i poder*. Barcelona, UOC.
- (2000): «El reverdecimiento del yo: el movimiento ecologista», en M. Castells, *La era de la Información, Volumen II: El poder de la identidad*. México, Siglo XXI; pp.135-158
- CUCÓ, A. (1999): *El valencianisme polític: 1874-1936*. Catarroja, Afers.

- (2002): Roig i blau: la transició democràtica valenciana. València, Tandem.
- CUCÓ, J. (2008): «Sociabilidades urbanas», *Ankulegi*, 12:65-82.
- DÍAZ ORUETA, F. (2010): «Regímenes urbanos y movimiento ciudadano en Valencia», *Cuaderno urbano*, 9:275-294.
- DUART, I. (2010): «El tractament informatiu d'una crisi política. L'11-m a la premsa valenciana», *Arxiu de Ciències Socials*, 23:229-239.
- ETXAZARRA, L. (2007): «La legalización del matrimonio homosexual (el cómo y por qué de una movilización)», en *Papeles del CEIC*, 26(2).
- FUSTER, J. (1962): *Nosaltres el valencians*. Barcelona, Edicions 62.
- GINÉS, X. (2010): «El fet diferencial: la comunicació alternativa i els moviments socials al país valencià», *Arxiu de Ciències Socials*, 23:213-227.
- (2011): Comunicant la revolta. Moviments socials i mitjans de comunicació al País Valencià. València, Edicions 96.
- GÓMEZ FERRI, J. (2008): «Viviendo una ILP (Per l'Horta): Etnografía de un movimiento social patrimonializador», en O. Beltrán, J.J. Pascual i I. Vaccaro (coord): *Patrimonialización de la naturaleza. El marco social de las políticas ambientales*. Donostia, Ankulegi Antropologia Elkarte: pp:181-197.
- GRAU, M., ÍÑIGUEZ, L. i SUBIRATS, J. (2008): «Un enfoque socio-técnico en el análisis de políticas públicas: un estudio de caso», *Política y sociedad* 45(3):199-217.
- HERNÁNDEZ, G. M. (2005): *La Condición global*. Vol. 2. Alzira, Germania.
- LÓPEZ, M. (2004): *Enciclopedia de Paz y Conflictos*. Granada, Universidad de Granada.
- MARQUÉS, J. (1989): *Ecología y lucha de clases*. Madrid, Zero.
- (1997): *Tots els colors del roig: quasi unes memòries ideològiques*. València, Eliseu Climent
- MARTÍNEZ-ALIER, J. (2006). «Los conflictos ecológico-distributivos y los indicadores de sustentabilidad», *Polis: revista académica de la Universidad Bolivariana*, 13.
- MARTÍNEZ, M., LERMA, I i GARCÍA, E. (2008): «Políticas de medio ambiente y participación ciudadana», *CIREC*, 61:179-201.
- MATEU, A. i DOMÍNGUEZ, M. (2011): «Inicios del columnismo ambiental en la prensa española: La campaña de Las Provincias sobre la urbanización de El Saler (Valencia, España)», *Zer*, 16(30):171-187.
- MELUCCI, A. (1994): «¿Qué hay de nuevo en los «nuevos movimientos sociales», en E. Laraña i J. Gusfield (eds.), *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. Madrid, CIS; pp.119-149.
- NATALUCCI, A. i PÉREZ, G. (2008): «Estudios sobre movilización y acción colectiva: interés, identidad y sujetos políticos en las nuevas formas de conflictividad social», en A. Natalucci (ed.), *Sujetos, movimientos y memorias. Sobre los relatos del pasado y los modos de confrontación contemporáneos*. La Plata, Al Margen; pp.81-102.
- OLIVERES, A. et al. (2011): *Les veus de les places*. Barcelona, Icaria.
- OSBORNE, R. (2007): *Entre el rosa y el violeta. Lesbianismo, feminismo y movimiento gay: relato de unos amores difíciles*. Madrid: Uned.
- PLUMMER, K. (2003): *Intimate Citizenship*. Montreal, McGill-Queen's University Press.
- PRATS, N. (2003): «La nova cultura de l'aigua i la gestió del territori», *L'Atzavara*, 11: 113-119.
- RAUSELL, P. (2006): «Consideraciones sobre el tránsito de Valencia hacia la Ciudad Global», *Ciudades*, 71:49-57.
- (2010): «Valencia desde la Huerta al Ocio», en J. Sorribes, *Valencia, 1937-1957. De la Riada a Copa del América*. València, PUV.
- RAUSELL, P. i MARTÍNEZ, J. (2005): «Política cultural en Valencia: Patrimonio, recursos y participación ciudadana», *Braçal*, 31-32:121-142.
- RHEINGOLD, H. (2004): *Multitudes inteligentes. La próxima revolución social*. Barcelona, Gedisa.
- RODRÍGUEZ ARECHAVALETA, C.M. (2010): «De la estructura de oportunidades políticas a la identidad colectiva. Apuntes teóricos sobre el poder, la acción colectiva y los movimientos sociales», *Espacios Públicos*, 27:187-215.

- SAMPEDRO, V. (2005): *13-M. Multitudes on line*. Madrid, Editorial Catarata
- (2006): «¿Redes de nudos o vacíos? Nuevas tecnologías y tejido social», *Documentacion Social. Revista de estudios sociales y sociología*, 140. Madrid, Cáritas
- SANTAMARINA, B. (2008): «Movimientos sociales: una revisión teórica y nuevas aproximaciones», *Boletín de Antropología Universidad de Antioquia* 22(39):112-131.
- TARROW, S. (2004): *El poder en movimiento. Los movimientos sociales, la acción colectiva y la política*. Madrid, Alianza, Madrid.
- TILLY, C. (1991): *Grandes estructuras, procesos amplios, comparaciones enormes*. Madrid, Alianza.
- TORRES, V. (2004): «Nuevos y viejos movimientos ciudadanos en el País Valenciano», en *Movimientos sociales hoy. Avanzando hacia una democracia transformadora*. Alacant, Universitat d'Alacant.
- TRUJILLO, G. (2009): «Del sujeto político *la Mujer* a la agencia de *las (otras) mujeres*: el impacto de la crítica *queer* en el feminismo del Estado español», en *Política y Sociedad*, 46(1 i 2):161-172.
- UGARTE, D. (2004): *11m: redes para ganar una guerra*. Barcelona, Icaria.
- VIADEL, F. (2012): *Valencianisme, l'aportació positiva*. València, PUV.
- XAMBÓ, R. (2007): *Pamflets anacrònics*. València, Edicions 3i4.
- (2010): «Medios de comunicación: de la comunicación de masas a la sociedad de la información», en M. García Ferrando (coord.), *Pensar nuestra sociedad globalizada*. València, Tirant lo Blanch; pp.327-328.
- XAMBÓ, R. i GINÉS, X. (2012): «From the Save movements to the Live ones. An analytical approach to the evolution of social movements in Valencia in the last two decades», en B. Tejerina i I. Perugorría (Eds.), *From social to political. New forms of mobilization and democratization*. Bilbao, Euskal Herriko Unibertsitatea; pp. 346-362.